

INDBERETNING TIL OLDSAGSAMLINGEN

OM ARKÆOLOGISKE UNDERSØGELSER I 1906

PAA ØEN TAUTRA I ROMSDALSFJORDEN

AF

R. ZIEGLER OG H. SAXLUND

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER, 1906. NO. 6

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM

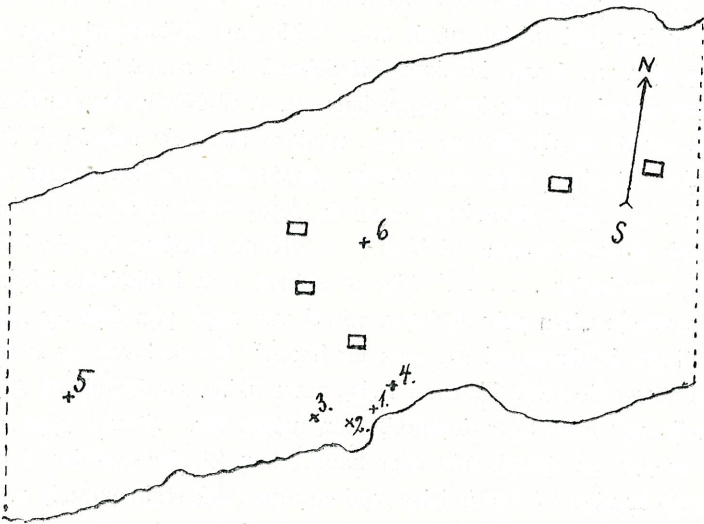
1907

21 novbr. var vi paa Tautra. Øen ligger 13 km. s.v. for Molde, er ca. 3 km. lang og 1 km. bred. Den strækker sig i retning s.v.—n.o. Hvad dens naturforholde og topografi angaar, henvises til Zieglers indberetning i aarsber. for 1891. — Øen ligger lunt til og har god havn mod vestenvinden (havstormene). Den er forholdsvis lav, men ligger saadan til, at man fra det øverste plateau har god udsigt rundt om. I Magnus Erlingsøns saga berettes der, at kong Haakon Herdebred (før slaget ved Sekken) sendte mænd fra sig ind Romsdalen samt til Nordmøre og Søndmøre for at samle folk og skibe, medens han selv seilede til Væø, hvorfra han dog efter faa nætter „lagde bort og lidt længer syd (vest)“, da „det tyktes ham, som da deres færd vilde gaa raskere og folk snarere komme til ham.“ — „Kong Haakon laa da i den havn, som heder . . . .“ (der er aabent rum i alle haandskrifter for navnet); „han selv og hans mænd var oppe paa øen og legte, men hans lendermænd sad paa en haug.“ Denne havn og ø maa have været den lille Tautra, hvis navn ikke var kjendt af sagaforfatterne. Intet taler derimod, men meget for. Øverst oppe paa øen er der en bergknaus eller haug, som Ziegler omtaler (i den nævnte aarsber.) i forbindelse med en mur (befæstningsmur?) rundt knausen. Derfra kunde kong Haakons lendermænd, som „sad paa en haug“, se leden baade nordover og sørover og holde øie med de forventede hjælpeskibe fra Nordmøre og Søndmøre og have let for — der ved øen — at samle hele flaaden, ligesom de ogsaa derfra saa seilene paa den sørfra kommende fiende Erling Skakkes skibe.

Foruden de af Bendixen (aarsber. for 1878) og af Ziegler nævnte eller beskrevne gravhauger paa øen, syntes der ogsaa ved det nuværende næst paa n.ø.-siden af øen at vises de svage rester af ialfald 1 stensat gravring til. Hvad øens gravhauger angaar, henvises forøvrigt til de 2 nævnte aarsber.

Nede ved sjøen paa den sydøstlige langsideside af øen havde vedkommende eier ved jordbrydning fundet 18 i den øvre ende afraadnede (eller muligens afbrændte) stolper af furu, staaende ca. 70 cm. dybt, regelmæssig i 3 rader (6 stolper i hver rad). Findestedet er paa hosstaaende rids over den midtre del af Tautra betegnet med 1. Mellem østre og midtre stolperad var det 8 m., mellem midtre og vestre 4 m.; hver rads længde var 12 m. — 3 af stolperne var endnu i behold. De var 25—45 cm. i tværsnittet, 35—50 cm. nedentil. Samtlige stolper var tværrunde i den

nedre ende og støttede rundt om med sten. (Tautra synes ikke at have haft furuskog, da fururødder hidindtil ikke er fundne, men derimod rødder efter løvskog). Stolperadernes højde over flomaal var 4,5 m. Mellem de 2 yderste af de nærmest sjøen staaende stolper laa der en ca. 5 cm. tyk sylstok af furu, og ved den midtre af de nærmest sjøen staaende laa der 2 stenheller, 1,5 og 1 m. lange. Ved en stolpe i midtre rad laa der ca. 70 cm. dybt en hein af mørkegraa skifer, 11 cm. lang, som blev erhvervet, og sammesteds et stykke af en lignende hein, som var bortkommet.

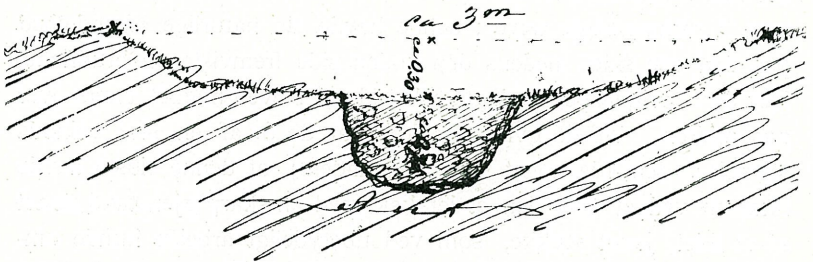
Ca. 50 m. i s.v.-lig retning for stolperne fandtes overstenen af en haandkværn, 65 cm. i diameter, 4 cm. tyk og med et hul paa midten, 6 cm. i diameter. Kværnen laa ca. 70 cm. dybt. Angivet som 2 paa ridset.

Ca. 100 m. i s.v.-lig retning for 1, ca. 7 m. o. havet, fandtes ved pløining, ca. 70 cm. dybt, paa ét sted (o: i en omkreds af ca. 1,5 m.) en hel del redskaber af sten m. m. (paa ridset angivet som 3), nemlig 1 spydspids med tange af skifer, 14 cm. lang, 1 usleben øxe af grønlig flint, 1 skraber af fin lysegraa flint, 10 cm. lang, 4,5 cm. bred, halvmaaneformet, 1 skraber af grønlig flint, 2 mindre skrabere af lysegraa flint. Sammesteds fandtes ogsaa i det hele 5 knolder eller klumper af flint, hvoraf den største saa stor som 2 sammenlagte næver; denne havde sin naturlige afrundethed paa den ene side, medens den anden side fremviste en brudflade, idet den oprindelige rundagtige knold var bleven hugget tværs over paa midten. Af de øvrige knolder var de 3 af en stor valnøds størrelse, den 4de noget større og fladere; af denne sidste havde finderens ved at give den et let kak med en skarp gjenstand slaet af et lidet, jevnt stykke, som ved ubetydeligt arbejde kunde omdannes til en liden rund skraber. — Af de sidst nævnte 4 flinteklumper var de 3 lysegraa og den 4de af en mørkere og mere uren farve.*) Paa flere steder i distriktet, helst i fjæren, saaledes f. ex. langs Fannefjorden, paa Gossen (Smaage) og Otterøen (Uglvik) finder man lignende flintknolder. — Endvidere fandtes paa samme sted en liden blyform, 3,5 cm. lang, 2,5 cm. bred, $\frac{3}{4}$ cm. tyk, med en rund fordybning i midten, 2 cm. i diameter; i fordybningens flade bund er der gemmemæssig indgravet (indstemplet?) en hest med rytter og under hesten en buet streg. Paa bagsiden af blyformen staar der indgravet noget, som ligner et 4-tal. Vistnok kun ved hjælp af vox eller ved et meget sterkt tryk (pres) kan man faa taget aftryk af denne blyform, men neppe ved at helde noget smeltet deri. Det kunde maaske være brugt til stempel for vokssegl. — Endelig fandtes der ca. 10 m. n. for 3 en 14 cm. lang usleben, meget smuk spydspids af flint, uden tange; men

*) Om dette fund se under samlingens tilvækst, nr. 5 s. 19 og fig. 3--4.

finderen af alle de beskrevne sager, ogsaa denne, mente bestemt, at ogsaa denne spids er kommet fra 3, da der netop fra det sted af ham var kjørt muld didhen, hvor spidsen fandtes. Forøvrigt havde finderen ikke lagt merke til, om nogen af de fundne sager (f. ex. skiferspydspidsen) laa dybere nede i jorden end flintsagerne eller blyformen høiere oppe end det øvrige. „Alt laa sammen.“ Dette fund synes at kunne være et værkstedfund (slg. ogsaa det nedenfor beskrevne fund af endnu 3 uslebne og ubrugte „skrabere“). Alt er erhvervet. Man merke sig findstedets ringe høide o. h.!

Ca. 10 m. n. for 3 fandtes en rund grube eller forsækning i jorden, 4 m. i diameter, $\frac{3}{4}$ m. dyb, „hele bunden stensat“ med

brændte, morkne, smaa kuppelsten, blandet med muld og trækul. Denne grube var nu ødelagt. Men ca. 20 m. n.o. for 1 („nøsttomten“) blev vi opmærksom paa en svagt skaalformet forsækning i marken (4 paa kartridset), ca. 3 m. i diameter, med bunden ca. 30 cm. dybere end jordoverfladen (omkring forsækningen). Se hosstaaende profilrids. — Forsækningen blev undersøgt og viste sig i midten at bestaa af et lag af nævestore, brændte, morkne kuppelstene, ca. 70 cm. dybt, blandet med kulrester og mørk jord. Under dette lag var der almindelig aur. Vi tog vare paa og indsendte et par af de brændte stene samt et lidet stykke trækul. Dette sidste syntes i den ene ende at fremvise tegn paa, at der til at afhugge veden med har været benyttet et skarpt redskab, hvilket igjen kan have betydning ved bestemmelsen af grubens alder. Men forøvrigt syntes trækullene i gruben at være rester af tynde grene. I grubens nordligste kant fandtes uregelmæssige stykker af brændt ler. Gruben laa paa dyrket land. Man kom-

mer ved disse gruber til at tænke paa de saakaldte „brandpletter“ fra den „førromerske“ arkæologiske tidsperiode. Men gruberne kan muligens ogsaa være ildsteder fra stenalderen.

S.—v. for 1, 2, 3 og 4 findes flere gravhaugene eller kredse (oprindelig 15 stykker) langs den øverste rand af afheldningen ned mod sjøen, kun faa meter o. h. En af gravene har været aabnet, og dens stenkiste ligger endnu delvis aaben, men forstyrret. Flere andre af gravhaugene er ogsaa i tidens løb udgravne eller ødelagte, uden at dog noget fund derfra, saavidt vides, er kommet tilrette. Paa en af disse haugene stod der en 5,10 m. lang, 70 cm. bred, 15 cm. tyk, ualmindelig smuk, retvinklet, prismatisk bautasten, som er bleven bortflyttet og henlagt. Nu er det Tautramandens agt til vaaren (17 mai?) at reise stenen igjen; den er allerede ved hjælp af alle øens heste ført hen til den udseede plads. Stenen vil da kunne sees langt. En anden endnu længere, men ikke fuldt saa smuk bautasten, som stod paa „lendermands“haugen øverst paa øen, er desværre nu ødelagt, sønderskudt og anvendt som grundmursten!

Se, hvad disse 2 bautastene angaar, Zieglers oftere nævnte indberetn. af 1891.

Ca. 500 m. s.v. for de øverste huse paa øen, i udmarken, ca. 45 m. o. h., lunt i skraaningen mod s. fandtes fornylig ved bortkjøring af muldjord — lige under lyngen i det ganske tynde muldlag ovenpaa fjeldgrunden — 3 „skrabere“ af flint liggende i en rad med ca. 60 cm.s mellemrum (5 paa ridset). — De 2 var af „skeform“, den 3die en mellemting mellem „skeformen“ og „halvmaaneformen“. Alle 3 er smukke eksemplarer og vistnok ubrugte. De er alle tynde og skarpe i kanten, saaledes at de, naar man holder dem i høire haand, egner sig godt som østers- og muslingeaabnere. Erhvervet. — (Den dag idag er det ikke ganske frit for østers i distriktet).*)

Ved „Storbrauta“ paa øen er der fundet (i jordskorpen) en rund skive af lerskifer (dimensionerne ukjendte), hvorfra dog kun et par smaabitser siges at være tagne vare paa.

*) Dette fund indkom efter nytaar og vil blive beskrevet under tilvæksten i 1907.

I den af Ziegler omhandlede torvmyr n.o. for de øverste huse paa øen fandtes sidstl. sommer ca. 60 cm. dybt en del af „en aare“, ca. 60 cm. lang, samt et med egredskab tildannet hjul af træ, uden midthul, ca. 15 cm. i diameter, 6 cm. tykt. Ingen af delene blev taget vare paa. Og for endel aar siden fandtes i samme myr (6 paa ridset) ca. 1 m. dybt en liden baad af træ (af den alm. kyst-(Søndmørs-)type), udhulet af en furustok, 80 cm. lang, meget smal, med mast og 1 tofte, uden aaregang, lastet med smaasten, sprukken langs efter. Bortkommet. Terrænførholdene er ikke til hinder for, at her kunde myren have dannet et lidet tjern engang i tiden. I en myr paa gaarden Ræstad paa n.v.-siden af Otterøen, lige ved sjøen, fandtes for flere aar siden en lign. liden baad af træ, men af Nordlandstypen, med høi stevn (bagstevnen var borte), uden aaregang og mast, ikke lastet. Bortkommet. Det kan være, at disse 2 legebaade er fra nyere tid, og at de paa en eller anden maade er komne ned i et myrhul og det tilmed temmelig dybt.

I samme myr er der i aarenes løb fundet (ved torvspadning) 60 cm.—1 m. dybt hele mængder af de af Ziegler omhandlede myrpæle af træ (furu, rogn, tildels med barken paa, hassel, older og muligens anden træsort). Vi lod foretage gravning i torvmyren og var saa heldige at støde paa en forøvrigt ganske liden rognepæl med barken paa, hvis stilling nøie iagttoges, og som af os udtoges af myren. Denne og 10 andre før optagne, kortere og længere, mere og mindre vel bevarede myrpæle af forskjellig træsort erhvervedes og vil indtil videre blive opbevaret af Saxlund, som ogsaa fra andre steder inden Akerø prestegjeld har samlet, tørret og opbevaret en hel del lign. myrpæle, hvorom han i sin tid vil afgive særskilt indberetning med oplysninger om gjorte iagttagelser m. v. Og derefter vil det hele erhvervede materiale af myrpæle blive videnkabsselskabet tilstillet.

I samme myr paa Tautra fandtes ogsaa ca. 80 cm. dybt et 20 cm. langt stykke af en slibesten (hein) af lysegraa lerglimmer-skifer. Erhvervet.

Man kan i det hele taget paa Tautra vente at gjøre fund fra de forskjellige arkæologiske tidsperioder, da øen synes at have været befolket ned igjennem alle perioder. — Og grundige undersøgelser

f. ex. af myrer og mulige „brandpletter“ (gruber, ildsteder) synes her at være paakrævet. Tautrajorden kan vistnok fortælle os meget fra saavel stenalderen som bronze-, jern- og middelalderen. Og folket paa øen er nu selv meget interesseret.

Gruberne paa Tautra maa sikkert opfattes som ildsteder (kogepladse) fra stenalderen. De er i form meget forskellige fra de af prof. Gustafson undersøgte ildsteder paa Jæderen. Derimod ligner de mere ildsteder fra stenalderen i Holsten (Mitt. des antropol. Vereins in Schl.-Holstein, XVIII s. 3 ff.). Endnu mere stemmer de overens med de af H. Seger (Archiv f. Anthropol. 1906, 116 ff.) beskrevne ildstedgruber, fyldte med mørbrændte rullestene, paa bopladsen ved Jordansmühl i Schlesien.

K. R.
